

ІНКЛЮЗИВНИЙ УРБАНІЗМ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ТА МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Інклюзивний урбанізм – це підхід до міського планування, який спрямований на створення безбар'єрного середовища, доступного для всіх груп населення, незалежно від їхніх фізичних можливостей, віку чи соціального статусу. У сучасному світі цей підхід стає ключовим у розвитку сталих міст, що враховують потреби людей з інвалідністю, літніх людей, батьків із дітьми, велосипедистів та інших мобільних груп.

Для України питання інклюзивності міського середовища залишається актуальним, велика частина міської інфраструктури досі не адаптована до потреб маломобільних громадян. Відсутність пандусів, ліфтів, доступного громадського транспорту та адаптованих громадських просторів значно обмежує права таких людей. У цій статті буде представлено міжнародний досвід реалізації інклюзивного урбанізму та можливості його впровадження в українських містах.

Ключові слова: інклюзивне населення, інвалідність, міський простір, доступність, соціальна адаптація, поранені військові, реабілітація, безбар'єрне середовище, інклюзивний дизайн, інфраструктура, люди з обмеженими можливостями, громадські ініціативи, законодавче регулювання

Abstracts

Inclusive urbanism is an approach to urban planning aimed at creating a barrier-free environment accessible to all population groups, regardless of their physical abilities, age, or social status. In the modern world, this approach is becoming key to the development of sustainable cities that consider the needs of people with disabilities, the elderly, parents with children, cyclists, and other mobile groups.

For Ukraine, the issue of urban inclusivity remains relevant, as a significant portion of urban infrastructure is still not adapted to the needs of low-mobility citizens. The lack of ramps, elevators, accessible public transportation, and adapted public spaces significantly restricts the rights of these individuals. This article presents international experiences in implementing inclusive urbanism and explores the possibilities of its application in Ukrainian cities.

Keywords: inclusive population, disability, urban space, accessibility, social adaptation, wounded military personnel, rehabilitation, barrier-free environment, inclusive design, infrastructure, people with disabilities, public initiatives, legislative regulation.

Вступ

Інклюзивний урбанізм активно розвивається у багатьох країнах світу. Найуспішніші міжнародні практики показують, що створення доступного міського середовища потребує комплексного підходу, що включає законодавчі ініціативи, архітектурні рішення, розвиток громадського транспорту та впровадження цифрових технологій.

Внаслідок повномасштабної війни в Україні значно зросла кількість людей з інвалідністю. Станом на жовтень 2024 року офіційно зареєстровано 3 мільйони осіб з інвалідністю, з яких 300 000 набули цього статусу після початку вторгнення [1,2].

У Києві проживає понад 150 000 людей з інвалідністю, з них близько 9500 стали інвалідами внаслідок війни.

Ці цифри підкреслюють важливість адаптації міського простору для забезпечення доступності та інклюзивності для всіх громадян, особливо для тих, хто постраждав внаслідок війни [3,4].

Основна частина

Попри прийняті закони та державні програми, в Україні існує низка проблем, пов'язаних із адаптацією міського простору для маломобільних груп населення: більшість автобусів, маршрутних таксі та станцій метро не пристосовані для перевезення людей на інвалідних візках або з порушеннями зору; високі бордюри, відсутність пандусів та ліфтів у громадських місцях; відсутність тактильної плитки та звукових сигналів у громадських просторах ускладнює пересування людей з

вадами зору; попри наявність будівельних стандартів щодо безбар'єрного середовища, багато нових об'єктів все ще не відповідають цим вимогам [5].

Створення доступного міського середовища має значні соціальні та економічні переваги. Доступний міський простір сприяє більш активному залученню людей з інвалідністю та інших маломобільних груп у суспільне життя. Це дає змогу здобувати якісну освіту та працювати нарівні з іншими громадянами, брати участь у культурному та громадському житті, отримувати доступ до якісного медичного обслуговування та соціальних послуг. Безбар'єрна інфраструктура корисна не тільки для людей з інвалідністю, а й для батьків із візками, велосипедистів, туристів, людей похилого віку. Інклюзивне середовище робить міста комфортнішими для всіх. Інклюзивні рішення, такі як добре освітлені вулиці, зручні переходи, широкі тротуари без бордюрів, безпечні дитячі майданчики, зменшують ризики травматизму та аварійних ситуацій. Модернізація інфраструктури, впровадження інноваційних рішень та підтримка інклюзивного дизайну сприяють появі нових вакансій у сфері будівництва, транспорту, технологій та соціальних послуг. Якщо місто забезпечує доступність робочих місць та послуг, люди з інвалідністю отримують можливість працювати, а не залежати від соціальних виплат. Це зменшує навантаження на державний бюджет.

Для створення інклюзивного середовища в Україні необхідні комплексні зміни, що включають оновлення законодавства, впровадження сучасних технологій та активну участь громади: збільшення фінансування на проекти безбар'єрного середовища; спрощення отримання грантів та інвестицій для адаптації міських просторів; оновлення парку громадського транспорту, облаштування станцій метро та автобусних зупинок; доступність громадських будівель: ліфти, пандуси, широкі дверні проходи; адаптація вулиць та тротуарів: тактильні смуги, пониження бордюрів, безпечні пішохідні переходи; мобільні додатки для навігації (приклад – інтерактивні карти безбар'єрного міста); інтелектуальні світлофори та системи голосового супроводу для людей з вадами зору; системи онлайн-моніторингу доступності міських об'єктів; популяризація інклюзивного дизайну серед архітекторів і міських планувальників; громадські консультації при розробці міських проєктів; навчання та просвіта серед мешканців про важливість інклюзивності [6,7].

Інклюзивний урбанізм активно розвивається у багатьох країнах світу. Найуспішніші міжнародні практики показують, що створення доступного міського середовища потребує комплексного підходу, що включає законодавчі ініціативи, архітектурні рішення, розвиток громадського транспорту та впровадження цифрових технологій [8-11].

Швеція є одним із лідерів у впровадженні концепції «Design for All» (Дизайн для всіх), яка передбачає врахування потреб усіх груп населення на рівні містобудування. Розглядаючи основні рішення у Стокгольмі, можна виділити декілька основних: майже всі тротуари мають похилі спуски, а тактильна плитка допомагає людям з вадами зору орієнтуватися в просторі; всі автобуси є низькопідлоговими, на зупинках є тактильні орієнтири та інтерактивні інформаційні табло; у метро передбачено ліфти на всіх станціях, а на зупинках швидкісного трамвая встановлені підйомники.

Копенгаген відомий своєю велосипедною інфраструктурою, яка також адаптована для маломобільних груп населення. У місті немає бордюрів, що полегшує пересування людей на візках. На платформах громадського транспорту є автоматичні рампи для посадки людей із фізичними обмеженнями. У нових будівлях передбачено ліфти, широкі проходи та автоматичні двері.

Берлін має програму "Бар'єрність усувається", яка фінансується державою та спрямована на адаптацію історичних будівель і громадських просторів. Ключовими ініціативами є: реставрація історичних об'єктів з урахуванням доступності: встановлення ліфтів у старих будівлях, адаптація музеїв та театрів; безбар'єрне метро: усі станції обладнані ліфтами та тактильними смугами для орієнтації людей з порушенням зору; спеціальні зони для людей з обмеженими можливостями: у парках є адаптовані маршрути та тактильні карти.

У Парижі впроваджено систему навігації для людей з порушенням зору та слуху: аудіосистеми на переходах та в метро, з допомогою яких повідомляють про зміну світлофора та розташування виходів; інтерактивні дисплеї з рельєфними картами для людей з порушенням зору; спеціальні зони з аудіокнигами та цифровими помічниками в бібліотеках та культурних центрах.

У США діє Акт про американців з інвалідністю (ADA), який вимагає врахування потреб маломобільних груп під час проєктування всіх будівель і просторів. Усі перехрестя мають плавні переходи без високих бордюрів. У Центральному парку розроблені спеціальні маршрути для людей на візках. Спеціальні смуги на платформах попереджають людей із вадами зору про край платформи.

У Торонто активно використовуються цифрові технології для покращення доступності міста. Міський застосунок допомагає людям з інвалідністю знаходити найближчі доступні зупинки та станції. Служби таксі мають спеціально обладнані автомобілі з підйомниками. Камери моніторингу безбар'єрності аналізують рівень доступності транспорту та громадських просторів.

Японія використовує передові технології для забезпечення доступності міського простору. У Токіо інтелектуальні світлофори автоматично подовжують час переходу для людей похилого віку або маломобільних осіб. Спеціальні пристрої повідомляють інформацію про маршрути та виходи в метро та на вокзалах. Автоматичні двері та сенсорні ліфти адаптовані для людей із обмеженими фізичними можливостями.

Сінгапур реалізує концепцію «універсального дизайну», яка враховує потреби всіх груп населення ще на етапі планування міста. У нових будинках передбачені широкі проходи, безбар'єрні ліфти, автоматичні двері. У парках та публічних просторах є спеціальні маршрути для людей із вадами зору та слуху. Автобуси обладнані мобільними платформами, а зупинки – інтерактивними картами.

Висновки

Покращення інклюзивності міського простору в Україні – це не просто вимога сучасності, а необхідний крок до створення комфортного та безпечного середовища для всіх мешканців. Досвід європейських країн та міст світу доводить, що безбар'єрне середовище сприяє економічному розвитку, підвищує рівень життя та забезпечує соціальну справедливість.

Україна має великий потенціал для розвитку інклюзивного міського середовища завдяки активним громадським ініціативам, новим урбаністичним проєктам та впровадженню сучасних технологій. Для цього необхідна координація зусиль держави, бізнесу та громади, а також активне залучення міжнародного досвіду.

Інклюзивне місто – це місто майбутнього, де кожен має рівні можливості для життя, роботи та відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Олена Зеленська: За час повномасштабної війни 300 тисяч українців набули статусу людей з інвалідністю. Дзеркало тижня. 16 жовтня 2024 року.
2. В Україні 300 тисяч людей стали інвалідами за півтора року – Мінсоцполітики. Дзеркало тижня. 22 вересня 2023 року.
3. Ukrainian amputee soldiers returning to the front line to fight the Russians as country has 380,000 wounded. The Sun.
4. Wounded, recovered and back to war. Ukrainian soldiers are returning to battle after amputation. Associated Press News. URL: <https://apnews.com/article/ukraine-russia-war-amputee-soldiers-7926672c250a649233001d86dbdf7f31>
5. Інклюзивний дизайн міста: чотири проєкти, які руйнують бар'єри // Zagoriy Foundation.
6. Безбар'єрне міське середовище: ситуація в Україні та закордонний досвід / Семерун Ю. А. // Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник / Київський національний університет будівництва і архітектури. – Випуск 49. – Київ: КНУБА, 2013. – С. 484–492.
7. Інтеграція осіб з обмеженими можливостями в суспільство: закордонний і вітчизняний досвід / Луценко Г. П., Дружиніна В. В., Сосновська Ю. Р. // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. – Випуск 1(69). – Ч. 2. – К.: НАУ, 2019. – С. 78–85.
8. "The Inclusive City: Infrastructure and Public Services for the Urban Poor in Asia" Автори: Aprodicio A. Laquian, Vinod Tewari, Lisa M. Hanley.
9. "Designing for the Disabled: The New Paradigm" Автор: Selwyn Goldsmith.
10. "Universal Design Handbook" Автори: Wolfgang F.E. Preiser, Korydon H. Smith.
11. "Inclusive Urban Design: Streets for Life" Автор: Elizabeth Burton, Lynne Mitchell.

Пташка Олена Максимівна – студентка групи БМ-24м, Факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail:

ptashka.olen@gmail.com

Риндюк Світлана Володимирівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри будівництва, містобудування та архітектури, Вінницький національний технічний університет, e-mail: rundyksv@gmail.com.

Ptashka Olena - student of group BM-24m, Faculty of Civil, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ptashka.olen@gmail.com

Ryndiuk Svitlana - PhD, docent of Department of Construction, Municipal Economy and Architecture, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: rundyksv@gmail.com